

"Коли ти вже воскресла, Україно, То вознесися духом, вознесись!"

Роман Юзва

Шановні читачі "Світогляду"! Дорогі друзі!

Мені випала висока честь привітати Вас з двадцятою річницею Незалежності України. Якось надзвичайно швидко минули для мене ці роки, наповнені драматичними подіями нашої новітньої історії та мрійливими очікуваннями на краще майбутнє нашої держави.

Взагалі необхідно визнати, що сучасний світ характеризується високою швидкістю змін. І щоб не загубитися в цьому світі, потрібно правильно вибрати системи відліку й у просторі, й у часі. **"Не загубитися" — це означає знати історію свого народу, вміти вчитися на помилках минулого, не стояти осторонь, коли Руїна насувається на Україну, відстоювати національні інтереси.** Очевидно, що його Величність Час позитивно впливає на всі процеси, які відбуваються навколо нас. Відходить у Вічність моє покоління, яке навмисно вчили, щоб ми не знали *"чийх батьків, чії ми діти"*. Змінюється і світовий Простір — народжуються нові держави, формується в історичному планетарному масштабі нова парадигма мислення. Напевно, якби нас вчили *"так як треба"*, то Україна давно була б у Європі не тільки у просторі, але й у часі. Мушу визнати, що змінювався і я у цьому Просторі-Часі. Дозволю собі процитувати написане мною більше десяти років тому з книги *"Земне тяжіння"* (Книга перша. Штрихи до автопортрета. Київ. ГАО НАН України, 1999):

"Зараз, коли я пишу ці рядки, вже "канула в лету" радянська дійсність з її фальшивими гаслами та ідеологією, заляканими людьми, партійним керівництвом "всім і вся"... Я ніколи не думав, що ця тоталітарна система може так раптово рухнути, хоча вже десь у 1970-ті роки ясно усвідомлював її приреченість — СРСР програв науково-технічну революцію в світі, не витримував інформаційної облоги... Одна справа "усвідомлювати" і критикувати "на кухні", а інша — активно боротися з цією системою, як це робили "шестидесятники" — борці за незалежну Україну. Хоча я і не був людиною "системи" в повному розумінні цього слова, я використовував її можливості для розвитку астрономічної науки в Україні і, чого гріха таїти, для власної службової кар'єри. Цьому, зокрема, сприяла моя участь у роботі керівних комсомольських органів... Я прагнув знайти для себе конкретну справу, якою для мене стала комісія з міжнародних зв'язків Республіканської ради молодих вчених при ЦК ЛКСМУ та Президії АН УРСР. Використовуючи можливості Бюро міжнародного молодіжного туризму (БММТ) "Супутник", я став організувати спеціалізовані групи молодих науковців для поїздок в інші країни... Завдяки цим поїздкам, участі у міжнародних з'їздах МАС, спілкуванню з цікавими людьми я вже в кінці 1960-х років почав значно іншими очима дивитися на світ і "радянську дійсність", яка так міцно тримала нас у своїх руках. В середині 1970-х років я поступово відійшов від активної громадської роботи, зосередившись на науковій праці...

З приходом до влади нового "генсека" *М. Горбачова* розпочалися довгождані зміни в політичному і суспільному житті. Це був так званий період перебудови. Нині, коли я пишу ці рядки, я вже більш тверезо оцінюю роль і можливості *М. Горбачова* у "перебудові тієї тоталітарної системи". А тоді... ще була берлінська стіна, афганська війна, "керівна" роль КПРС, влада КДБ. Тому промови *М. Горбачова*, його поведінка і походи "в люди" сприймалися як ковток свіжого повітря. Ми жадібно читали газети, слухали радіо, дивилися телепередачі і ... чекали кращих часів для "нашої держави"... Гадаю, що *М. Горбачов* був добре обізнаний з "капіталістичним способом життя" і його перевагами. Тому, щоб добитися хоча б якихось змін на краще в СРСР (тепер знаємо — він не думав про радикальні зміни), *М. Горбачову* була необхідна підтримка світової еліти, яка б сприйняла його тезу про "нове мислення".

З цією метою в м. Москві 14-16 лютого 1987 року проходив міжнародний форум "За без'ядерний світ, за виживання людства". Я отримав персональне запрошення на цей форум від *С.П. Веліхова* (голова Комітету радянських учених, академік), з яким був знайомий завдяки участі в програмі "Квазар". На форум зібралися представники різних професійних, громадських та релігійних організацій, діячі науки і культури з більш ніж 80 країн світу. Спочатку на форумі працювали різні секції, а потім в Кремлі відбулося пленарне засідання та прийом за участю *М. Горбачова*. Я входив до складу секції з проблем радикального скорочення ядерного озброєння, якою керував *Є.П. Веліхов*.

Дискусія, яка проходила на цій секції за активної участі багатьох відомих учених світу, в тому числі *А. Сахарова* (це був його перший публічний виступ в Москві з часу вислання до Нижнього Новгорода), була надзвичайно цікавою для мене, бо тут наводилися аргументи і факти, які не були широко відомі. Наприклад, що СРСР володіє близько 500 сховищами-шахтами з стратегічними ракетами, що альтернативи скороченню ядерного озброєння немає та ін. Цікавою була доповідь академіка *Б. Раушенбаха* про гіпотетичні системи СОІ, які можуть воювати одна з одною. Всі присутні (особливо журналісти) з нетерпінням чекали виступів *А. Сахарова*. Мушу визнати, що ці виступи, а їх було три, не справили на мене очікуваного враження. Можливо це пояснюється скромними ораторськими здібностями доповідача, або моєю неготовністю сприйняти основні тези Андрія Дмитровича: *"Світ повинен рухатися в напрямку конвергенції двох систем; Система СОІ неефективна; Перебудова, незважаючи на певні успіхи, має перекосяти і т.д."*. Найбільш зрозумілим було звернення *А. Сахарова*: *"Як громадянин СРСР, я звертаюся до уряду (з вимогою) забезпечити громадянам СРСР свободу вибору місця та країни проживання... Я закликаю країни Заходу допомогти М. Горбачову в проведенні реформ. Економічне вимотування заважає перебудові..."*.

Тільки пізніше після виступів *А. Сахарова* в пресі та на засіданнях Верховної Ради СРСР я зрозумів, наскільки чесно, мужньою та далекоглядною була ця людина. 16 лютого 1987 року у Великому Кремльському палаці на пленарному засіданні виступив Генеральний секретар ЦК КПРС *М. Горбачов*. Промова *М. Горбачова* на присутніх (і на мене) справила велике враження. Ейфорія, здається не охопила тільки *Г. Гріна* (Велика Британія), який, виступаючи після *М. Горбачова*, сказав: *"... я вже людина похилого віку і мушу казати правду і тільки правду... Перебудова в СРСР мені здається чимось ефемерним, бо справжня перебудова — це процес довготривалий і обумовлений характером нації..."*. Але ці слова не вплинули тоді на загальний піднесений настрій, який панував у залі, а потім на бенкеті ..."

1991 рік, 24 серпня — Україна проголошена незалежною суверенною державою. З історії значимого, **Україна**, шоразу відроджуючись, немов той фенікс після трагічних і величних часів своєї історії, впевнено заявляє, що вона була, є і завжди буде на політичній карті світу. Водночас, завжди була і сьогодні залишається актуальною проблема консолідації української нації та реалізації національної гідності українського народу. Редколегія і автори "Світогляду" разом з Вами, дорогі читачі, мають на меті зробити свій посильний внесок у вирішення цих завдань.

З ювілеєм Тебе, Незалежна Україно!

Ярослав Яцків